

Enemmän kuin ilmasto-ohjelma

Alustus Lahden seudun papiston päivässä Lammilla 27.8.2008

Kirkon ilmasto-ohjelma ”Kiitollisuus – Kunnioitus – Kohtuus” jakautuu kahteen pääosaan. Johdannon jälkeen siinä hahmotellaan teologisia lähtökohtia ja sen jälkeen annetaan suosituksia seurakunnille. Johdantoluku käsittelee lyhyesti ilmastonmuutosta viitaten kansainvälisen (hallitustenvälisen) ilmastonmuutospaneelin IPCC yksityiskohtaisiin raportteihin sekä ns. Sternin raporttiin. Erityisesti viimeksi mainitun pohjalta nousee kolme suositusta toimenpiteiksi: kasvihuonekaasupäästöistä on suoritettava maksu, ekologista teknologiaa on kehitettävä nopeasti ja kolmanneksi sellaisten esteiden raivaaminen, jotka hidastavat tapojen muuttumista. Kahta ensin mainittua voi kirkko muun yhteiskunnan osana noudattaa omissa käytännöissään ja puheenvuoroissaan. Kolmas koskee kuitenkin ilmastotyöryhmän mielestä erityisellä tavalla kirkkoa; siinä kun on kysymys nimenomaan asennemuutoksesta. Kirkolla on annettavaa tähän nimenomaan sen omasta uskonkäsityksestä lähtien. Kirkko voi perustella asennemuutosta teologisesti. Siksi kiitollisuus, kunnioitus ja kohtuus ovat enemmän kuin ilmastonmuutoksen hillitsemisen avainsanoja; ne voivat olla kristittyinä elämisen avainsanoja, joiden perustana on usko Jumalaan.

Ilmasto-ohjelman ensimmäinen pääluke, ”Teologisia lähtökohtia”, jakautuu aatehistorialliseen, eksegeettiseen ja systemaattiseen osaan. Ensin esitetään kulttuurihistoriallinen katsaus ”Miten länsimaisen ihmisen luontosuhde on muovautunut?”, sitten ”Raamattu ympäristövastuun ja muutosvoiman lähteenä” ja kolmanneksi ”Kirkon ilmasto-ohjelman teologiset ja eettiset perusteet”. Lukemista helpottavat kustakin alaluvusta kootut pääkohdat, jotka esitetään kunkin osion aluksi:

Kulttuurihistoriallinen katsaus: Miten länsimaisen ihmisen luontosuhde on muovautunut?

- Ilmastonmuutoksen taustalla on ihmisen vääristynyt suhde luontoon ja siitä seurannut kestämatön kulutus.
- 1600-luvulta saakka länsimaista ajattelua on hallinnut mekanistinen luontosuhde, jossa todellisuus ymmärretään koneen kaltaisena.
- Valistusfilosofia korosti järkeä, jonka avulla ihminen voi kohota luonnon yläpuolelle ja oppia hyödyntämään sitä – luontoa ei enää ymmärretty Jumalan läsnäolon paikkana.
- Kehittyvä teknologia mahdollisti luonnonvarojen riiston.
- Kristinuskon rooli tässä kehityksessä on moniulotteinen:
 - Juutalais-kristilliseen uskoon kuuluvaa luonnonhallinnan ajatusta on tulkittu asiayhteydestään irrotettuna niin, että sillä on perusteltu ihmisen oikeutta käyttää kohtuuttomasti muuta luontoa hyväkseen. Alkuperäinen ajatus ihmisen vastuusta on jäänyt sivuun.
 - Raamatussa on paljon ekologisesti merkittäviä näkemyksiä, joita ei ole riittävästi nostettu esiin (esim. ihmisen vastuu eläinten hyvinvoinnista).
 - Kristillisessä perinteessä on myös pidetty yllä käsitystä ihmisen yhteenkuuluvuudesta kaiken luodun kanssa (esim. Franciscus Assisilainen)
 - Nykyinen ekoteologia nostaa esiin tradition luontomyönteisiä puolia

- Suomalainen kulttuuri ja luterilainen teologinen perintö sisältävät monia ekologisesti merkittäviä, luontoyhteyttä korostavia piirteitä, jotka kannattaa ottaa vakavasti kamppailussa ilmastonmuutoksen kiihtymistä vastaan.

Raamatulliset lähtökohdat pähkinäkuoressa

Raamatun sanoman ytimessä on Jumala, joka on luonut kaiken hyväksi ja pitää luomaansa yllä. Ihmisen osa on kiittää Jumalaa hänen lahjoistaan ja pitää niistä hyvää huolta. Ympäristöongelmat kertovat siitä, että ihminen on laiminlyönyt vastuunsa.

Luominen

- luomiskertomusten mukaan Jumala antoi ihmiselle tehtävän viljellä ja varjella maata
- ihmisen syntiinlankeemus turmeli hänen suhteensa Luojaansa, toisiin ihmisiin ja muuhun luomakuntaan
- vedenpaisumuksen jälkeen Jumala teki liiton kaiken elävän kanssa ja antoi liiton merkiksi sateenkaaren, toivon merkin
- alkukertomusten lisäksi luominen on tärkeä teema muun muassa psalmeissa, Jobin kirjassa ja Jesajalla
- luomakunnalla on itsessään arvo, joka ei tyhjene sen hyödyllisyyteen ihmiselle
- Paavalin mukaan koko luomakunta odottaa vapautusta

Vastuu

- ihminen on luotu Jumalan kuvaksi, mikä tarkoittaa, että ihminen on luotu elämään yhteydessä Jumalaan ja pitämään huolta muista luoduista
- luomiskertomukset puhuvat ihmisen vallasta hallita muuta luotua – tämä ajatus ei kuitenkaan koskaan merkitse valtaa riistää luontoa
- ihmisen osana on hallita hänelle uskottua muuta luomakuntaa yhtä viisaasti ja lempeästi kuin rakkaudessaan lahjoittava Jumala
- kymmenen käskyn lakiin ja juutalaiseen sapattivuosiikäntöön sisältyy myös huolenpito eläimistä ja maasta
- Uudessa testamentissa Jeesuksen Vuorisaarna ja vertaukset välittävät kuvan Jeesuksesta, joka eli läheisessä yhteydessä luontoon ja käytti sitä vertauskuviansa lähteenä
- Jeesuksen ydinsanoma Jumalan valtakunnasta merkitsee kokonaisvaltaista kääntymystä kuuliaiseksi Jumalan tahdolle
- armo uudistaa ihmistä niin että hän kykenee muutoksiin Raamattu muutosvoiman lähteenä
- Jumala puhuttelee ihmistä Raamatussa, sen lukeminen muuttaa ihmistä ja haastaa häntä tarkistamaan elämäntapaansa
- Elämän puun vertauskuva Raamatun alussa ja lopussa kuvaa Jumalan hyvää tahtoa ja uudistavaa voimaa
- kristilliseen uskoon sisältyy myös lopunajallisen toivon sanoma, joka rohkaisee kantamaan vastuuta

Kirkon ilmasto-ohjelman teologiset ja eettiset perusteet pähkinäkuoressa

- ympäristökysymyksissä on kyse ihmisen luontosuhteesta ja jumalasuhteesta
- kristillinen käsitys todellisuudesta on jumalakeskeinen
- teologian ydinkysymykset kietoutuvat yhteen eettisten ratkaisujen kanssa – usko ja kristillinen elämäntapa kulkevat käsi kädessä
- luterilainen ”ilmastoteologia” ammentaa kristikunnan yhteisestä teologisesta perinnöstä, luterilaisista erityiskorostuksista ja uudemmassa ekoteologisesta ajattelusta
- perinteinen kristillinen käsitys Jumalan kolminaisuudesta on ekologisesti rikas

Kolminaisuusopillinen lähtökohta

Jumala Luojana: Hänen olemuksensa on itsensä lahjoittava rakkaus, joka on läsnä kaikessa luodussa elämää antaen ja ylläpitäen. Elämä on hänestä riippuvainen. Pelastavalla tavalla hän on läsnä sanassa, sakramenteissa ja uskossa. Koska luomakunta on pyhän Jumalan läsnäolon paikka, se on pyhä ja kunnioituksen arvoinen. Ihmiselle on annettu oikeus hallita luontoa vastuullisena taloudenhoitajana, mutta ei käytä sitä väärin.

Jumala Pelastajana: Jeesus Kristus toi kärsimyksellään, kuolemallaan ja ylösnousemuksellaan pelastuksen, joka koskettaa ihmistä, ihmisyhteisöjä ja koko luomakuntaa. Armon varassa kristitty jaksaa kohdata elämän suuretkin haasteet ja nähdä toivoa. Jeesukselle keskeinen lähimmäisenrakkauden periaate kehottaa kantamaan huolta maailman köyhimmistä, joiden elämään ilmastonmuutos vaikeuttaa. Jeesuksen julistus Jumalan valtakunnasta merkitsee tänään mm. pyrkimistä oikeudenmukaisuuteen ja kohtuullisuuteen.

Jumala Pyhänä Henkenä: Jumala toimii maailmassa myös Pyhittäjänä. Hän auttaa ihmistä tunnistamaan Jumalan Luojana ja Pelastajana antamat elämää ylläpitävät ja pelastavat lahjat. Hän ohjaa ihmistä käyttämään lahjoja oikein eli pitämään niillä huolta kaikista luoduista. Pyhä Henki on eläväksitekevä Henki, joka yhdistää kristityt toisiinsa ja koko luomakuntaan.

Usko ja elämäntapa

Ilmastonmuutoksen haasteiden edessä on palattava kristillisen tradition kokonaisvaltaisiin peruslähtökohtiin. Tarvitaan sellaisia tapoja sanoittaa vanhaa sanomaa, joilla on voimaa muuttaa ajattelutapoja.

Todellisuuden ydin on lahjoittava rakkaus

- Jumalan lahjoittava rakkaus pitää koko kosmoksen koossa ja tekee sen eläväksi
- rakkaus on vahvin liikkeelle saava voima

ihminen tarvitsee syvän motivaation lähteen muuttaakseen elämäntapojaan ekologisemmiksi – syvin voimanlähde ei ole syyllisydentunto, vaan taju perimmäisestä yhteenkuuluvuudesta kaiken luodun kanssa ja rakkaus luontoon

Jumala on läsnä luodussaan

- Jumala on yhtä aikaa läsnä luodussaan ja sen tuolla puolen
- Jumala on lähellä antaen ihmiselle toivoa, joka estää lamaantumasta haasteiden edessä

Kiitollisuus

- kiitollisuus luomisen lahjoista ja kiitollisuudesta nouseva rakkaus saavat toimimaan luonnon hyväksi
- Jumalan kohtaaminen luonnon hiljaisuudessa ja kauneudessa on monille suomalaisille tärkeä osa hengellisyyttä

Kunnioitus

- luomakunta on osallinen Luojansa pyhydestä, mutta luonto ei ole jumala, kyse ei ole panteismista, siitä että kaikki olisi jumalaa
- siihen mitä ihminen pitää pyhänä hän suhtautuu kunnioittaen ja ihmetellen
- kunnioittava asenne rajoittaa ihmisen ahnetta taipumusta riistää luonnonvaroja

Kohtuus

- kristilliseen uskoon kuuluu myös yksinkertainen elämäntapa, jossa olennaiset asiat erottuvat
- korostaessaan kohtuutta kristinusko muodostaa vastavoiman ylikorostuneelle kulutuskuultuurille
- Jeesuksen julistus merkitsee kutsua kokonaisvaltaiseen elämänmuutokseen ja jatkuvaan kilvoitteluun
- hiljaisuus ja rukous antavat eettiselle toiminnalle voiman ja suunnan

Kirkon profeetallinen tehtävä

- ympäristöuhkien edessä kristillisten yhteisöjen tulee uudistua hengellisesti ja toteuttaa myös käytännön ratkaisuihissaan ekologista vastuuta
- tältä pohjalta ne voivat ja niiden tulee käyttää profeetallista ääntä ja kutsua ihmisiä elämäntavan muutokseen eli kääntymykseen
- kirkot ovat arvovaikuttajia, joiden tulee korottaa äänensä köyhimpien ihmisten ja koko luomakunnan tulevaisuuden puolesta
- kristittyjen tulee yhdistää voimansa tässä tehtävässä keskenään ja muiden uskontojen edustajien kanssa
- kirkon profeetallisen äänen tulee perustua luonnon tilaa koskevan tutkimuksen huomioon ottamiseen